

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Гнилянської Ольги Василівни на тему: “Фінансово-економічне забезпечення виробничо-господарського процесу у м'ясопродуктовому підкомплексі АПК”, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

1. Актуальність теми дослідження

Серед визначальних сфер національної економіки домінуючу позицію займає аграрний сектор, який разом із допоміжними та обслуговуючими галузями формує аграрно-промисловий комплекс України. Агропромисловий комплекс держави за суспільно-економічною роллю є провідним у більшості країн світу, проте далеко не всі із них володіють достатніми природними, ландшафтними, кліматичними, історичними, ментальними, економічними та іншими об'єктивними умовами його розвитку. Безмежна значимість АПК України у структурі національної економіки гарантується тим, що саме він визначає рівень продовольчої безпеки держави.

В Україні наявністю добре розвинутого агропромислового виробництва відзначаються далеко не всі регіони. При цьому до числа аграрно спрямованих цілком правомірно можна віднести низку областей серед яких і Львівську. Львівщина володіє потужним потенціалом регіональної економіки, які формуються в АПК, а також характеризується наявністю історичних, природних, кліматичних, соціальних, економічних та інших передумов розвитку аграрного виробництва. Одним із основних напрямів регіонального АПК Львівської області є м'ясопродуктовий підкомплекс. Необхідність розвитку м'ясопродуктового виробництва у межах Львівщини зумовлена, по-перше, потребою у забезпеченні м'ясною продукцією жителів самої області і сусідніх областей, а по-друге, її прикордонним розташуванням, яке створює умови для експортоорієнтованого виробництва м'ясної сировини і продуктів харчування.

Питання розвитку аграрно-промислових відносин завжди відзначалися непересічною актуальністю. Адже від ступеня їх вирішеності залежить рівень економічного та соціального розвитку держави, її продовольчої забезпеченості, а відтак до певної міри і політико-економічної значимості. Разом із тим агропромисловий комплекс є доволі складною сферою національної економіки, яка ґрунтується на механізмах ринкового та адміністративного характеру. Тобто на розвиток АПК впливають як інструменти ринкової економіки, так і важелі державного регулювання, що зумовлює необхідність пошуку оптимального співвідношення між першими і другими.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та пропозиції, які викладені в дисертаційній роботі, є теоретично обґрунтованими, їх практична цінність підтверджена результатами впровадження розроблених методик та рекомендацій в практику фінансово-економічного забезпечення виробничо-господарського процесу у м'ясопродуктовому підкомплексі.

Для досягнення високого ступеня обґрунтованості та достовірності в роботі використані методи наукової абстракції та логічний, економічного аналізу та порівняння, групування, кореляційно-регресійний, індексний, анкетного опитування, економіко-математичного моделювання, табличного і графічного методів та ін. За підсумками дослідження у всіх розділах наводяться висновки. Завдання, поставлені дисертантом у процесі дослідження, повністю розв'язано.

У поданій дисертаційній роботі автор чітко визначає основні елементи дослідження. Так, жодних заперечень не викликають сформульовані здобувачкою об'єкт, предмет, мета та основні завдання дисертації (С. 6-7). Значним різноманіттям характеризується методологічний апарат дослідження. Сукупність методів, які використовує дисертантка для проведення теоретичних і прикладних наукових розробок у рамках дисертаційної роботи відзначається комплексністю та інтегральністю. Це дає можливість повноцінно висвітлити

основні задекларовані автором завдання дослідження, досягти його базової мети.

Дисертаційна робота Гнилянської Ольги Василівни є повноцінним самостійно виконаним науковим дослідженням, яке несе конкретну теоретичну й практичну цінність, що підтверджує вагомий внесок дисертантки у розв'язання важливого фінансово-економічного завдання, яким є пошук та обґрунтування напрямів удосконалення діючих в Україні механізмів фінансово-економічного забезпечення АПК.

Теоретична цінність висновків отриманих у ході дисертаційного дослідження полягає у доведенні того, що агропромисловий комплекс є важливою сферою економіки будь-якої держави. Адже саме від ступеня розвитку сільськогосподарських відносин залежить рівень продовольчої безпеки країни, її економічне домінування на внутрішніх і зовнішніх ринках. АПК, виконуючи першочергову суспільну функцію – забезпечення населення продуктами харчування, разом із тим націлений на реалізацію актуальних економічних завдань, серед яких на перший план виходять питання, пов'язані із формуванням і підвищенням конкурентоспроможності національної економіки. Проте окрім соціальної та економічної функцій, агропромисловий комплекс здатний відігравати суттєву політичну роль, даючи певні переваги, за умови його розвитку, у межах провадження міжнародних відносин і встановлення вигідного паритету взаємин у середині міждержавних політичних організацій та утворень.

Агропромисловий комплекс можна розглядати у багатьох площинах, проте однією із визначальних є його функціональна структура. При цьому доволі потужною функціональною підсистемою аграрно-промислового комплексу країни в цілому та будь-якого регіону зокрема є м'ясопродуктовий підкомплекс. Можливості для його формування є притаманними практично для всіх природних зон України, як-то Полісся, Лісостеп, Степ, гірські та передгірські території. Останнє пояснюється тим, що м'ясопродуктове виробництво ґрунтується на процесах вирощування та відгодівлі свійських

тварин і птиці, а ці процеси так чи інакше мають місце практично будь-де. Різниця полягає лише в тому, що наприклад, у Карпатах і зоні Степу здебільшого домінує вівчарство, тоді як в тимчасово окупованому Криму переважає птахівництво.

Однак можливості для формування м'ясопродуктового підкомплексу АПК не завжди спроможні забезпечити перспективи для його розвитку. Адже розвиватися згаданий підкомплекс здатний лише в умовах повноцінної сільськогосподарської кооперації, забезпечити яку, своєю чергою, може належний рівень прогресу інших суміжних функціональних ланок агропромислового комплексу. Особливо ця проблема загострюється у практиці функціонування регіональних АПК. У тих адміністративно-територіальних одинцях для яких характерним є поступ рослинництва, зокрема, зернопродуктового виробництва, картоплярства тощо, на достатньо конкурентних позиціях перебуває і м'ясопродуктовий напрям сільського господарства. І навпаки, там де немає належної агросировинної підтримки м'ясопродуктове виробництво не володіє належними виробничо-економічними резервами.

Окрім теоретичного інтересу дисертаційна робота Гнилянської Ольги Василівни зберігає і практичну цінність. Впродовж сказаного відмітимо, що основні результати дисертаційного дослідження, які характеризуються прикладною спрямованістю полягають у наступному. Автор дисертації акцентує увагу на модернізації правових, організаційних і фінансових механізмів оптимізації м'ясопродуктового виробництва як у регіональному, так і в загальнодержавному масштабі. У цьому контексті дисертанткою подаються пропозиції, що стосуються побудови ефективних організаційно-правових підсистем стимулювання прогресивних виробничо-технологічних ланцюжків м'ясопродуктового виробництва на базі застосування методик замкнутого циклу (С. 176-178). Окремі пропозиції автора потребують подальшої уваги з боку органів державної влади, адже відзначаються потенційною дієвістю.

У першому розділі дисертації “Теоретичні засади фінансово-економічного забезпечення м’ясопродуктового підкомплексу АПК” автором висвітлено теоретико-методологічне підґрунтя формування регіонального АПК у системі економічних відносин території. Крім того, піддаються характеристиці та вивченню фінансово-економічні підходи до реалізації господарських відносин у рамках м’ясопродуктового підкомплексу АПК регіону, а також концептуальні положення реалізації стратегій фінансової підтримки виробничо-технологічних ланцюжків у м’ясопродуктовому підкомплексі АПК. На наш погляд, у цій частині роботи дисертантка досить глибоко провела обстеження теоретичної суті агропромислових відносин та зокрема м’ясопродуктового підкомплексу АПК. Як вважає В. Месель-Веселяк, м’ясопродуктовий підкомплекс АПК, базуючись на діяльності сільськогосподарських підприємств, фермерських і особистих селянських господарств, торговельних організацій, які займаються переробкою тварин, а також реалізацією м’ясної продукції, можна трактувати як неформальне об’єднання суб’єктів агровиробництва, що представляють сфери вирощування, переробки й реалізації готової продукції в єдиному циклі виробництва сировини, її переробки й доведення результатів такої переробки до кінцевого споживача (С. 16-17).

З огляду на сказане варто зауважити, що попри непересічну вагу м’ясопродуктового виробництва у структурі сільського господарства України, сьогодні його стан вимагає бажати кращого. Статистичні огляди засвідчують наявність істотних диспропорцій, які проявляються у несприятливому диспаритеті цін на аграрну та промислову продукцію, зменшенні поголів’я великої рогатої худоби і свиней, погіршенні умов вирощування й відгодівлі тварин, порушенні умов державного опосередкованого регулювання процесів реалізації м’яса, відсутності цивілізованих ринкових відносин тощо.

Загалом, в сучасних умовах м’ясопродуктовий підкомплекс національного АПК відзначається певною кризою виробничо-господарських відносин. На думку багатьох учених негативні процеси, що мають місце в його

функціонуванні, супроводжуються зменшенням обсягів виробництва продукції, скороченням чисельності поголів'я тварин і зниженням їх продуктивності, а це в свою чергу впливає на ефективність м'ясної галузі та забезпеченість населення м'ясом.

Вважаємо, що перший розділ дисертаційного дослідження забезпечує можливість усестороннього теоретичного огляду базових засад діючого характеру м'ясопродуктового виробництва та формування адекватних до наведених проблем наукових гіпотез. Окремі методичні й методологічні прийоми, які застосовує автор у першому розділі роботи дозволяють відзначити достатньо високий науковий рівень проведеного дослідження та підтверджують самостійність його виконання.

М'ясопродуктовий підкомплекс регіонального АПК – це складна виробничо-господарська система спрямована на вирощування великої рогатої худоби, свиней, птиці та інших свійських тварин продуктового напрямку з метою наступної переробки м'ясної сировини задля задоволення потреб населення у м'ясопродукції. Відштовхуючись від наведеного визначення з усією впевненістю можна сказати, що від ефективного налагодження виробничих відносин у м'ясопродуктовому підкомплексі залежить рівень продовольчої забезпеченості населення конкретної адміністративно-територіальної одиниці та/або країни в цілому. Крім того м'ясопродуктове виробництво спроможне дати істотний імпульс для нарощування експортоорієнтованих операцій, а відтак ескалації фінансових показників розвитку регіональних і національних економічних систем.

Про перспективність м'ясопродуктового підкомплексу АПК можна говорити з огляду на систему взаємопов'язаних показників. Вважаємо, що вихідним етапом аналізу господарського потенціалу м'ясопродуктового підкомплексу є дослідження кількісних параметрів, які безпосередньо відображають динаміку виробничого середовища у розрізі даних, що характеризують приріст поголів'я великої рогатої худоби, свиней, птиці, овець тощо. Окрім зазначеного, істотний інтерес викликають показники приросту

обсягів переробки м'ясної сировини, виробництва готової продукції, її реалізації. Саме комплексна оцінка динамічних тенденцій стосовно наведених індикаторів дасть можливість з'ясувати сильні та слабкі сторони м'ясопродуктового підкомплексу регіонального АПК Львівщини з наступним визначенням пріоритетних напрямів його удосконалення (С. 66-67).

В другому розділі “Аналіз фінансово-економічного потенціалу м'ясопродуктового підкомплексу АПК на прикладі Львівської області” здобувач приділила належну увагу аналітичному дослідженні динаміки основних параметрів розвитку м'ясопродуктового підкомплексу АПК. В межах цієї частини роботи автором удосконалено підхід до аналізу регіональної перспективності м'ясопродуктового виробництва з огляду на природні, кліматичні, демографічні, економічні та інші фактори (С. 70, С. 78).

Третій розділ “Удосконалення фінансово-економічного забезпечення виробничо-господарських відносин у м'ясопродуктовому підкомплексі АПК” дисертаційної роботи присвячений обґрунтуванню напрямів адаптації організаційно-економічного механізму АПК до сучасних умов м'ясопродуктового виробництва. Крім того у згаданому розділі дисертаційного дослідження подані пропозиції щодо удосконалення фінансового забезпечення м'ясопродуктового підкомплексу АПК, а також вектори фінансово-економічного розвитку найбільш прогресивних замкнутих циклів у м'ясопродуктовому підкомплексі АПК Львівщини.

Слід зауважити, що значна увага дисертантки зосереджена на плануванні розвитку м'ясопродуктового підкомплексу АПК регіону. Цілком правомірно вона вважає, що ефективного проведення планових розрахунків варто використовувати показники, які, по-перше, відображають соціально-економічні відносини заданого регіону, а по-друге, стосуються конкретних профільних параметрів аналізу: загальний соціально-економічний потенціал м'ясопродуктового підкомплексу регіонального АПК, внутрішня потреба у м'ясопродукції, резерви та диспропорції поступу м'ясопродуктового підкомплексу. Опрацювання згаданих величин не потребує застосування

надскладних економіко-математичних моделей, проте дає широкі можливості для врахування усіх критеріїв поступу м'ясопродуктового виробництва. Саме із цього випливає простота, економність, а тому загальна перспективність описаної підсистеми організаційно-економічного механізму м'ясопродуктового підкомплексу регіонального АПК (С. 139).

Крім того у межах третього розділу вона доводить, що в сучасних умовах негативного впливу світової фінансово-економічної кризи на продовольчий баланс в Україні, одним із впливових векторів державного регулювання м'ясопродуктового підкомплексу АПК є ефективний розподіл фінансових ресурсів держави між напрямками стимулювання виробництва окремих видів м'яса. Це в першу чергу дасть змогу підвищити ефективність державної підтримки в результаті спрямування бюджетних коштів на збільшення обсягів тих видів м'ясної продукції, які того найбільше потребують, особливо виробництва яловичини. Слід також зазначити, що при виробництві м'яса птиці, яке реалізується на внутрішньому ринку за цінами, що перевищують світові, на перспективу потрібно підвищити власну конкурентоспроможність не за рахунок збільшення підтримки держави, а в результаті зниження собівартості й покращення якості м'ясопродуктів.

Логічним завершенням дисертаційного дослідження Гнилянської Ольги Василівни є чіткі висновки, у яких резюмуються результати дисертаційної роботи, подаються окремі аспекти можливості їх впровадження на практиці (С. 183-187).

3. Наукова новизна результатів досліджень

Наукові положення, що містяться у дисертації, висновки і рекомендації, сформульовані за результатами проведеного дослідження Гнилянської О.В., є достатньо обґрунтованими, достовірними і характеризуються належним ступенем наукової новизни. Вони ґрунтуються на сучасних концепціях, теоретичних і практичних розробках вітчизняних і зарубіжних вчених

відповідно до мети дослідження, про що свідчить аналіз значної кількості використаних літературних джерел.

Науковою новизною відрізняються наступні викладені в роботі результати а саме:

– вперше запропоновано механізм організаційно-економічного забезпечення процесів м'ясопродуктового виробництва на базі застосування замкнених виробничо-технологічних ланцюжків. Призначення згаданого механізму полягає у формуванні територіальними управліннями агропромислового розвитку інформаційних масивів щодо суб'єктів м'ясопродуктового підкомплексу регіонального АПК, які застосовують замкнуті виробничі цикли, з метою реалізації програм їхньої бюджетно-податкової підтримки;

– удосконалено процеси адміністрування податку на додану вартість в частині звільнення від оподаткування операцій, які здійснюються у межах замкнених виробничо-технологічних ланцюжків суб'єктами м'ясопродуктового підкомплексу регіонального АПК, що зареєстровані відповідними чином і внесені до інформаційних реєстрів. Це дасть можливість створити ціновий резерв для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної м'ясної продукції на внутрішньому і зовнішніх продовольчих ринках;

– переосмислено теоретичні аспекти формування й розвитку регіональних аграрно-промислових утворень з огляду на моноканальну та багатоканальну співпрацю між суб'єктами сільськогосподарського профілю, що базується на природних, кліматичних, економічних, соціальних, історичних особливостях територій та адміністративно-територіальних одиниць і набуває ознак міжрегіональної аграрно-промислової кооперації;

– набули подальшого розвитку наукові підходи до оптимізації фінансово-економічного регулювання регіонального м'ясопродуктового виробництва на основі застосування методів економіко-математичного моделювання, які передбачають прогнозування динамічних тенденцій розвитку та оцінювання факторного впливу основних показників функціонування м'ясопродуктового

підкомплексу на перспективи зміни параметрів прогресивності регіональної економіки.

4. Достовірність та повнота викладу основних положень, висновків та результатів дослідження

Теоретичною і методологічною основою дослідження стали досягнення світової і вітчизняної науки, а вірогідність і обґрунтованість результатів дисертації забезпечувалися методами теоретичного та емпіричного дослідження, основними з яких є системний та історичний підходи, методи аналізу і синтезу (індукція, дедукція, порівняння, аналогія, абстрагування, класифікація). З метою забезпечення достовірності одержаних результатів використано методи наукової ідентифікації і зіставно-порівняльного аналізу літературних джерел. Інформаційною базою дисертації стали офіційні статистичні дані, законодавчі та нормативні документи.

Теоретичні напрацювання, які є результатами виконаного дисертаційного дослідження, використовувалися у навчальному процесі Львівської державної фінансової академії за програмами підготовки студентів базового напрямку “Економіка і підприємництво” при викладанні таких навчальних дисциплін: “Податкова система”, “Податковий менеджмент”, “Бюджетна система” (довідка № 01-13/1162 від 17.12.14 р.).

Практичні рекомендації, обґрунтовані у дисертаційній роботі, використовуються Департаментом агропромислового розвитку Львівської обласної державної адміністрації у процесі розроблення перспективних програм стимулювання м'ясопродуктового виробництва на основі застосування прогресивних виробничо-продуктових ланцюжків (довідка № 19-02/43 від 19.12.14 р.) та Управління агропромислового розвитку Пустомитівської районної державної адміністрації Львівської області у межах реалізації програм розвитку тваринництва й наросування поголів'я великої рогатої худоби (довідка № 2 від 18.02.15 р.).

Результати здійснених досліджень опубліковані в дев'яти статтях, тезах

доповідей, п'ять з яких у фахових виданнях, чотирьох тезах матеріалів науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 2,78 друк. арк.

В опублікованих працях відображено основні наукові положення дисертації. Це стосується і автореферату, зміст якого ідентичний із змістом дисертаційної роботи, у повному обсязі відображає основні результати здійсненого дослідження.

5. Відповідність дисертації вимогам Міністерства освіти і науки України

Дисертація (комп'ютерний набір) виконана українською мовою, оформлена відповідно до норм та вимог Міністерства освіти і науки України, є завершеною науково-дослідною роботою, виконаною на належному науковому рівні. Предмет дослідження та його мета відповідають темі роботи. Зміст розділів роботи логічно взаємопов'язаний. Висновки чіткі, відображають поставлені завдання дисертаційного дослідження.

Зміст автореферату відповідає змісту дисертаційної роботи, а також вимогам Міністерства освіти і науки України.

6. Дискусійні положення та недоліки дисертації

Окрім перелічених вище позитивних сторін дисертації Гнилянської О. В. представленої на здобуття наукового ступеня кандидат економічних наук, дана робота містить низку дискусійних моментів:

1. У параграфі 1.3 дисертаційної роботи автор проводить теоретичний огляд регіональних механізмів підтримки агропромислового виробництва, однак у цьому огляді наводяться далеко не всі механізми регіональної підтримки АПК, що не забезпечує дослідження достатнім рівнем комплексності та інтегральності.

2. У параграфі 2.3 проводиться економічне моделювання, яке відображає певні залежності між факторними та результативною величинами. Проте, на нашу думку, це дослідження до кінця не враховує той момент, що показник поголів'я великої рогатої худоби є значимим не тільки для м'ясопродуктового,

але і для молокопродуктового виробництва, тому використовувати його як аргумент впливу м'ясопродуктового підкомплексу АПК на обсяги валового регіонального продукту можна досить умовно.

3. Значна частина показників, які використовуються для аналізу у другому розділі роботи стосується тваринництва, а як відомо тваринництво і м'ясопродуктовий комплекс АПК це далеко не одне і те ж.

4. Наведений у параграфі 3.1 роботи організаційно-економічний механізм АПК відображається істотним ступенем теоретичних міркувань, проте не містить конкретних економічних та математичних обґрунтувань.

5. На нашу думку, основні пункти наукової новизни мали б бути підсиленими економіко-математичними розрахунками, особливо це стосується зміни механізму оподаткування податком на додану вартість господарських операцій, які здійснюються у межах замкнутих циклів м'ясопродуктового виробництва.

6. У висновках варто було б подати окремі цифрові дані, які б підтверджували і конкретизували результати проведеного дослідження і робили би їх більш практично обґрунтованими.

В цілому, висловлені зауваження принципово не знижують наукову цінність дослідження та можуть стати мотивом додаткових аргументів здобувача при захисті дисертації у спеціалізованій раді.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Гнилянської Ольги Василівни на тему: “Фінансово-економічне забезпечення виробничо-господарського процесу у м'ясопродуктовому підкомплексі АПК” є самостійним, логічним за побудовою та цілісним науковим дослідженням. Поставлену в роботі мету досягнуто, завдання розв'язані та висвітлені у заключних висновках.

Зміст, оформлення й апробація основних положень дисертаційної роботи відповідають вимогам до кандидатських дисертацій, визначених в “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого

наукового співробітника”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.

Кандидатська дисертація Гнилянської О.В. є завершеною науковою працею в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують важливу проблему фінансово-економічного забезпечення виробничо-господарського процесу у м'ясопродуктовому підкомплексі АПК України.

Тема дисертації та подані в ній результати відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Вважаю, що автор дисертації “Фінансово-економічне забезпечення виробничо-господарського процесу у м'ясопродуктовому підкомплексі АПК” Гнилянська Ольга Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор
кафедри менеджменту біоресурсів і природокористування
Тернопільського національного економічного університету
член-кореспондент НААН України
Заслужений діяч науки і техніки України**

Т.Г. Дудар

04.11.2015 р.

Дудар
О.В. Гнилянська